

JONGE MIGRANTEN SEKS EN SOA

Voorlichting op feesten, hangplekken en in theehuizen

Er zijn voldoende goede draaiboeken, methodieken en trainingen over het voorlichten van jongeren uit migrantengroepen. Maar wat veel organisaties niet kunnen, is deze groepen daadwerkelijk bereiken. Een informele outreach is de sleutel naar contact en liefst niet overdag, maar in de avonduurtjes.

NEL VAN BEELEN

In de zomer van 2001 organiseert de Utrechtse GGD samen met Stichting Meerwijck een feest voor jonge asielzoekers. Tijdens het feest observeren twee GGD medewerkers de aanwezige ama's (alleenstaande minderjarige asielzoekers). Ze letten vooral op lichaamstaal en gedrag: Hoe gaan de jongeren met elkaar om? Wie zijn de gangmakers van de groep?

De geheime missie van deze GGD-me-

dewerkers is om jongeren te selecteren voor een nieuw peer education-project vanuit de GGD Utrecht. De peer educators – minderjarige asielzoekers – zullen voorlichting gaan geven over seksualiteit en veilig vrijen aan andere ama's. In die tijd, rondom de eeuwwisseling, waren er veel ama's in Nederland. Mentoren en leerkrachten signaleerden problemen op het gebied van seksualiteit. Ama-meisjes raakten vaker dan Nederlandse meisjes ongewenst zwanger, werden jong moeder of ondergingen een abortus. De hoogste tijd om

specifieke aandacht te geven aan deze groep, vond Hamid Ouali, projectleider soa/aids & genotmiddelen bij de Utrechtse GGD.

SEKS, SOA EN PREVENTIE

Twee van die gangmakers van toen zijn Nito Ferreira en Hermogenes 'Hermo' Ribeiro Da Silva. Ze zijn in het kader van het pilotproject getraind in het geven van seksuele voorlichting. Beiden zijn afkomstig uit Angola en in hun tienerjaren zonder ouders naar Nederland gekomen. Nu, ►

► negen jaar later, werkt Nito als 1cr'er op het hoofdkantoor van een bank en Hermo als verpleegkundige in een verpleeghuis in Nieuwegein. In hun vrije tijd zijn ze actief als freelance voorlichters voor de GGD. Ze worden begeleid door Hamid Ouali, die jarenlange ervaring heeft in het geven en organiseren van voorlichting aan nieuwkomers en gevestigde migranten.

Nito en Hermo maken deel uit van een team van 22 voorlichters uit verschillende herkomstlanden zoals Tsjaad, Sierra Leone en Somalië. Ook zijn er voorlichters afkomstig uit de Grote Vier: Turkije, Marokko, Suriname en de Antillen. De Angolese jongens houden de uitgaansagenda goed in de gaten en gaan één tot drie keer per maand naar feesten waar veel Afrikanen komen, om ze ter plekke aan te spreken en informatie te geven over seks, soa en preventie. Andere voorlichters stappen af op jongeren op hangplekken, bezoeken Turkse en Marokkaanse theehuizen of gaan een avond in een koffieshop zitten om een praatje te maken en folders en condooms uit te delen.

AFRIKAANSE DANSFEESTEN

De twee Angolese jongens komen vaak in Tivoli De Helling, een poppodium in Utrecht. Daar worden geregeld reggae-

avonden georganiseerd, die een grote aantrekkingskracht uitoefenen op Afrikaanse jongeren, maar ook op Surinamers en mensen uit andere migrantengroepen. De peer educators leggen soms van tevoren contact met de dj's om ze bij de voorlichting te betrekken. Zelf komen ze niet in de muziekzaal: 'Het is daar veel te druk', zegt Hermo. 'En als het feest losbarst, is het moeilijk om de aandacht te trekken.' Meestal is er in de hal wel een mooi plekje en zetten de jongens daar hun stand op. 'We leggen voorlichtingsmateri-

'Bij Hindoestanen is het handig om eerst over alcohol te beginnen en pas later drugs bespreekbaar te maken'

aal en condooms neer en we dragen leuke t-shirts om op te vallen. Maar we wachten niet totdat mensen naar ons toekomen. Een van ons staat al bij de deur te wachten en de ander blijft bij de stand. Zodra mensen binnenkomen, spreken we ze aan. De meesten gaan niet meteen de zaal in, ze staan op elkaar te wachten of ze kletsen nog wat. Dat geeft ons de kans om even met ze te praten.'

De ama's van vroeger komen Hermo en Nito nog vaak tegen bij de Afrikaanse dansfeesten. Nito: 'Ze kennen ons goed,

dus ze spreken ons makkelijk aan als ze vragen hebben over seks of aids.' Hermo vult aan: 'We bereiken niet alleen Afrikaanse jongeren, maar ook andere jongeren, inclusief autochtonen. We beginnen altijd in het Nederlands en als dat niet goed lukt, proberen we het in het Engels.' Portugees spreken de beide Angolezen natuurlijk ook, dus als ze landgenoten treffen, geven ze die voorlichting in hun eigen taal. 'Het gaat meestal heel gemakkelijk', vindt Nito. 'We hoeven niets voor te bereiden, het gaat vanzelf. We doen dit

natuurlijk al jaren. Veel bezoekers zijn meteen nieuwsgierig als ze ons standje zien. Ze willen weten wat we daar doen.' Hermo: 'We bekijken eerst de omgeving. Wat voor soort mensen er zijn. En als we ons dan op ons gemak voelen, beginnen we gewoon. Sommige jongens die we kennen hebben ons telefoonnummer. Die bellen wel eens als ze vragen hebben. Soms willen ze uitleg over de hiv-test en waar je die kunt laten doen. Of ze willen

▼ Praten over seksualiteit kan onwennig zijn.

FOTO: JOOST VAN DEN BROEK/JH

weten waar ze gratis condooms kunnen krijgen.’

Op de Afrikaanse feesten ligt de nadruk op voorlichting over seks, hiv en andere soa. Maar in andere settings en bij andere herkomstgroepen combineert de GGD hiv-voorlichting ook met ander risicogedrag zoals roken, drinken en drugsgebruik. Hamid: ‘Bij Hindoestanen bijvoorbeeld is het handig om eerst over alcohol te beginnen en dan na verloop van tijd ook drugs bespreekbaar te maken. Pas als er vertrouwen is en de mensen je een beetje kennen, komt het onderwerp seks ter sprake.’ Per groep kijken Hamid en de voorlichters welke onderwerpen er spelen en welke ingang en kanalen geschikt zijn om die groep het beste te bereiken. Zo is de voorlichting over soa voor Turken en Marokkanen vaak gecombineerd met die over hepatitis C, een leverziekte die veel voorkomt in Turkije en Marokko. Turken en Marokkanen die tijdens de vakantieperiode naar hun herkomstland afreizen, kunnen daarmee in aanraking komen via bloedcontact.

VEEL VRAGEN

Terug naar Hermo en Nito. Wat waren hun redenen om indertijd ‘ja’ te zeggen op de uitnodiging om mee te doen aan het voorlichtingsproject? Hermo: ‘Ik was in die tijd al gefascineerd door de gezondheidszorg. Dit project leek me interessant. Ik wilde er alles over weten en ik heb me meteen aangemeld.’ Nito was eerst huiverig, maar hij ging toch een keer mee naar een bijeenkomst. ‘In het begin dacht ik: daar wil ik echt niet over praten! Maar we kregen een keer in de week training en daardoor werd ik al snel lossier. We moesten ook lezen over seksualiteit en hebben er veel over geleerd.’

De eerste keer dat ze (samen) een voorlichting moesten geven herinneren de jongens zich nog goed. Dat was in een kindertehuis in Amersfoort. Jongens werden voorgelicht door Hermo en Nito, de meisjes door twee vrouwelijke peer educators. ‘We zaten met al die jongens in een ruimte’, vertelt Nito. ‘Eerst was het een beetje onwennig om over dit onderwerp te praten, maar het ging eigenlijk wel goed. We kregen op een gegeven moment veel vragen, die jongens gingen helemaal los. Ze wilden van alles weten.’ Soms stelden ze ook persoonlijke vragen aan de beide voorlichters, maar daar gingen ze niet op in. Hermo: ‘Dan zeiden we: kom na de voorlichting maar even naar ons toe, dan zullen we die vraag wel beantwoorden.’

INFORMELE SETTINGS

Uit de literatuur blijkt dat jongeren die op latere leeftijd naar Nederland zijn gekomen een kennisachterstand hebben op het gebied van seks, zwangerschap en soa. Ook wordt gesteld dat deze ‘laatkomers’ meer moeite hebben om over seks te praten omdat ze meestal opgegroeid zijn in een cultuur waar dat niet gebruikelijk is. Hermo en Nito merken daar weinig van. Hermo: ‘Deze jongens zijn veel vaker geïnteresseerd in onze boodschap dan jongeren die hier geboren zijn of die als kind naar Nederland kwamen. Die hebben hier de basisschool doorlopen en ze denken, net als veel Nederlandse jongeren trouwens, dat ze alles al weten. Maar dat is dus niet zo. We merken vaak dat ze soms maar weinig weten over seks.’ Hamid voegt daaraan toe dat het op veel scholen schort aan gedegen voorlichting. ‘De school is natuurlijk een ideale setting om kinderen en jongeren te bereiken. Op basisscholen ligt de aandacht vooral op weerbaarheid van kinderen, dat ze ‘nee’ leren zeggen tegen alcohol, drugs en seks en zelf mogen bepalen wanneer ze daar aan toe zijn. Maar na de basisschool, vooral op vmbo’s en roc’s, gebeurt er weinig aan seksuele voorlichting.

Er zijn voldoende draaiboeken, methodieken en trainingen, vindt Hamid, maar

‘Tussen negen en vijf bereik je niet zoveel, maar ’s avonds en in de kleine uurtjes des te meer’

wat veel GGD’en en andere instellingen nog niet goed kunnen is migranten daadwerkelijk bereiken met hun boodschap. Scholen en buurthuizen zouden een actievere rol moeten spelen op dit gebied. Jongerenwerkers in buurthuizen hebben de laatste jaren vooral de opdracht gekregen om overlast te voorkomen, door jongeren van de straat te houden. ‘Maar je mag in buurthuizen niet roken, niet drinken en niet blowen, dus jongeren die dat willen, zie je daar niet. In Overvecht, een aandachtswijk in Utrecht, heb je een buurtcentrum, daar komen alleen jongere kinderen. Bij de supermarkt vlakbij staat een bankje en daarop zit de oudere jeugd: veel Marokkanen en Turken, maar ook Afrikanen en Nederlanders. Soms zitten ze in hun auto te blowen. Daar kun je ze dus het best bereiken, niet in dat buurtcentrum.’

‘Ik geloof heel sterk in informele settings. Daar kom je het makkelijkst met migranten in contact, zeker met Afrikanen. Wij richten ons voornamelijk op die informele plekken: theehuizen, coffeeshops, disco’s enzovoort. In een asielzoe-

kerscentrum kun je nieuwkomers natuurlijk makkelijker bij elkaar krijgen voor een voorlichtingssessie. Maar ik denk dat veel asielzoekers nog helemaal niet bezig zijn met het onderwerp van die voorlichting. Ze hebben letterlijk wat anders aan hun hoofd: Mag ik hier blijven of word ik weggestuurd? Of: Wat ik meegemaakt heb in mijn land is veel erger dan aids, daar ga ik me echt niet druk over maken.’

VOORBEELDFUNCTIE

Volgens Hamid heeft zijn GGD een voorbeeldfunctie voor andere GGD’en. Die zouden veel meer aan informele outreach moeten doen. ‘Tussen negen en vijf bereik je niet veel. Maar ’s avonds en in de kleine uurtjes des te meer. Het is een keuze: ik kan ’s ochtends om elf uur naar een coffeeshop gaan en daar drie mensen spreken, of ik kan wachten tot tien uur ’s avonds en dan kom ik er wel zestig tegen. Die vrijheid heb ik gelukkig, mijn werkgever doet er niet moeilijk over.’

Hoewel de methode die Hamid en zijn voorlichters hanteren niet is geëvalueerd, is hij ervan overtuigd dat deze werkt. ‘Wij krijgen voortdurend signalen dat het werkt. Gedragsverandering duurt lang, je moet daar ruim de tijd voor nemen. Regelmatig aanwezig zijn op plekken waar men-

sen behoefte hebben aan informatie. De laatste jaren zie ik steeds meer bewustwording. Ik kom vaak in theehuizen en daar is veel interesse. De tv gaat uit, mensen luisteren naar je, zijn echt geïnteresseerd.’ Vroeger werd aids gezien als een ziekte van homo’s en verslaafden, nu beseffen veel migranten dat het ook in de eigen kring voor kan komen, ervaart Hamid. ‘Taboes worden langzamerhand minder als je ergens een aantal jaren achter elkaar komt. Vijftien jaar geleden kreeg ik nauwelijks toegang tot coffeeshops, nu wel. ‘Wanneer kom je langs?’, vragen ze als ze me ergens tegenkomen. ‘Ik ga op vakantie, ik heb condooms nodig!’ Oudere mannen namen vroeger nooit condooms mee, uit schaamte. Nu zei er laatst één: ‘Geef er maar een paar mee, dan ga ik die rondstrooien op de kamer van mijn zoon.’ ●

Nel van Beelen is freelance tekstschrijver en redacteur.

De literatuur waarop dit artikel is gebaseerd is op te vragen bij de redactie.